

การประยุกต์หลักสี่ปฐิสรธรรมในการวางนโยบายผู้สูงอายุ*
APPLYING SAPPURISDHAMMA PRINCIPLES IN POLICY MAKING
FOR THE ELDERLY

สมณษา สุภาวิมล
Sumoltha Supawimol
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: sumnthasuphawiml@gmail.com

บทคัดย่อ

การเปลี่ยนผ่านสังคมก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุอันส่งผลต่อเศรษฐกิจ เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิตประจำวัน สภาพแวดล้อม รายได้และอาชีพ ซึ่งภาครัฐต้องคำนึงถึงคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุให้มีคุณภาพ กำหนดมาตรการรับมือแก้ไข ปัญหา ไม่ว่าจะเป็นนโยบายหรือแผนดำเนินงานที่เกี่ยวข้องกับระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การพัฒนาระบบสวัสดิการ หลักประกันสุขภาพ ระบบบริการสาธารณสุข ตลอดจนส่งเสริมการทำงานและหารายได้ของผู้สูงอายุ รวมทั้งการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อรองรับกับสังคมสูงวัยก่อให้เกิดการบูรณาการด้วยการนำหลักสี่ปฐิสรธรรม ประกอบด้วย (1) อัมมัญญา การสำรวจปัญหาความต้องการ (2) อัตถัญญา ประโยชน์ที่ได้รับจากการนำนโยบายด้านผู้สูงอายุไปปฏิบัติ (3) อัตถัญญา การปรับปรุงแนวทางปฏิบัติงาน (4) มัตถัญญา ความเหมาะสมการจัดสรรงบประมาณ (5) กาลัญญา ลำดับความสำคัญการดำเนินงานผู้สูงอายุ (6) ปริสัญญา ศึกษาคนในบริบทพื้นที่ และ (7) ปุคคัลัญญา เลือกรับผิดชอบงานที่เหมาะสม ผนวกกับแนวทางปฏิบัติเพื่อให้บุคคลหรือหน่วยงานสามารถดำเนินงานอย่างมีหลักการและปฏิบัติงานตามกฎระเบียบอย่างถูกต้อง ซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นนั้นมีผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทั้งทางร่างกาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม ทั้งนี้ตัวบุคคลก็ต้องมีปรับปรุงการดำเนินชีวิตตนเองให้สอดคล้องและรองรับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้สูงวัยสามารถดูแลตนเองได้อย่างเหมาะสม มีสุขภาพแข็งแรง ตลอดจนช่วยลดปัญหาของผู้สูงอายุเอง

คำสำคัญ: หลักสี่ปฐิสรธรรม; นโยบาย; ผู้สูงอายุ

Abstract

The Social transformations of an aging society affect the economy, society, including the daily life, environment, livelihood, income, and occupation of the population. The government sector must consider the quality of life as a priority. They must prepare a qualified senior citizens countermeasure to solve various problems, whether the formulation of policies or action plans related to the social protection system for the elderly, development of welfare system, health insurance public health service system as well as promoting the work and earnings for the elderly as well as applying Buddhist principles to drive policies to support the aging society, resulting in integration by applying Sappurisdhamma principles consisted of (1) Dhammanyuta, a survey of needs, (2) Atthanyuta, benefits derived from implementing policies on the elderly, (3) Attanyuta, improvement of operational guidelines, (4) Mattanyuta, the appropriateness of budget allocation, (5) Kalyanuta, priorities for the operation of the elderly, (6) Paranyuta, a study of people in the context of the area, and (7) Pukkaranyuta. Select the appropriate personnel responsible for the job combined with guidelines to enable individuals or agencies to operate with principles and to comply with the rules correctly. These benefits affect the quality of life of the elderly, both physically, mentally, economically and socially. The individual must have to improve his life in accordance with and support the changes that will occur. As a result, the elderly can take care of themselves appropriately by being in good health as well as reducing the problems of the elderly themselves.

Keywords: Sappurisa Dhammas; Polocy; Elderly

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางอายุของประชากรในประเทศไทย มีประชากรทั้งหมด 66.5 ล้านคน มีสัดส่วนประชากรสูงอายุ จำนวน 11.13 ล้านคน หรือร้อยละ 16 ของประชากรทั้งหมด อายุคาดเฉลี่ย 75 ปี เพศชายมีอายุ 71 ปี และเพศหญิงอายุ 79 ปี และคาดการณ์ในปีพ.ศ. 2565 ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไปในประเทศไทยขยับสัดส่วนเป็นร้อยละ 20 ของประชากรทั้งประเทศ (จุฑารัตน์ แสงทอง, 2560) กล่าวคือ ประชากร 1 ใน

5 คือ ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่องค์การอนามัยโลก (WHO) และสหประชาชาติ กำหนดสังคมที่มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 20 ขึ้นไป ถือเป็น "สังคมผู้สูงอายุระดับสมบูรณ์" ทำให้โครงสร้างประชากรของประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่ระยะที่เรียกว่า "ภาวะประชากรผู้สูงอายุ (Population Ageing)" ทั้งนี้ สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจผู้สูงอายุ และสามารถจำแนกกลุ่มผู้สูงอายุ ออกเป็นกลุ่มติดเตียง คิดเป็นร้อยละ 0.39 กลุ่มติดบ้าน คิดเป็นร้อยละ 1.54 และกลุ่มติดสังคม คิดเป็นร้อยละ 98.06 (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2562) แนวโน้มจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น อัตราการเกิดลดลง ประชากรวัยทำงานลดลง รวมถึงพฤติกรรมผู้บริโภคก็เปลี่ยนแปลงไปตามโครงสร้างประชากร เป็นจุดเปลี่ยนสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม ทำให้หน่วยงานภาครัฐต้องเร่งตระหนัก เตรียมความพร้อมรับมือและดำเนินมาตรการเพื่อรองรับสังคมผู้สูงวัย อีกทั้งยังถือเป็นความท้าทายที่ทุกประเทศที่ต้องเผชิญ แม้กระทั่งจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วก็มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัยเร็วกว่าประเทศกำลังพัฒนา รวมถึงประเทศแถบเอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ และประเทศไทยด้วย

เพราะความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้โครงสร้างบ้านเมือง และชีวิตความอยู่ของคนในแต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกัน มีการขยายถิ่นฐานจากชนบทไปอยู่ในเมือง แต่ยังมีบางครอบครัวที่ยังใช้ชีวิตปกติในชนบท เนื่องจาก มีสภาพอากาศที่ดีกว่าสังคมเมือง มีที่ดินทำกินสามารถเพาะปลูกพืชผักสวนครัว ที่สามารถเพาะปลูกเองได้ รวมทั้งมีการดูแลสุขภาพร่างกายของตนเองมากขึ้น แต่ก็มีบางประเด็นที่ทำให้เกิดความแตกต่างของคุณภาพชีวิตระหว่างคนในสังคมเมืองและสังคมชนบท อาทิ การเข้าถึงระบบบริการสาธารณสุข สิทธิรักษาพยาบาล ปัญหาการว่างงาน การเดินทาง และการใช้ชีวิตและอาศัยอยู่เพียงลำพังของผู้สูงอายุ เป็นต้น จึงเป็นเหตุให้เกี่ยวเนื่องกับหน่วยงานภาครัฐ ที่ต้องมีการวางแผนดำเนินงานเพื่อเตรียมความพร้อมสู่การเป็นผู้สูงอายุ ไม่ว่าจะเป็นการให้ความสำคัญกับการออม การปรับสภาพสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพผู้สูงอายุ การจัดทำแผนการดูแลผู้สูงอายุและผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง การส่งเสริมทักษะอาชีพ การจ้างงานผู้สูงอายุ การส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น และการให้ความช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น ความแตกต่างที่กล่าวมานั้น กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้หารือและกำหนดแนวทางการจัดทำแผนปฏิบัติการรองรับผู้สูงอายุ เพื่อเป็นกรอบทิศทางการทำงานด้านผู้สูงอายุไปในแนวทางเดียวกัน นำไปสู่การขับเคลื่อนแผนอย่างบูรณาการที่รองรับมิติคนก่อนวัยสูงอายุตระหนักในการก้าวสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ และมิติวัยสูงอายุมีการส่งเสริมพัฒนาศักยภาพด้านสุขภาพ มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม รวมถึงการเข้าถึงระบบสวัสดิการต่าง ๆ รวมทั้งภาครัฐได้ให้ความสนใจในเรื่องของผู้สูงอายุนับตั้งแต่ปีพ.ศ. 2525 เป็นต้นมาโดยเริ่มนำ

นโยบายผู้สูงอายุมาใช้ในการพัฒนาประเทศและได้มีการพัฒนาการรูปแบบการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุเรื่อยมา ดังจะเห็นได้จากการจัดตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติมีการจัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 1 ต่อเนื่องด้วยแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประกาศใช้พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 กฎหมายฉบับดังกล่าวได้กำหนดสิทธิที่ผู้สูงอายุจะต้องได้รับตามกฎหมาย เช่น การบริการทางการแพทย์การบริการทางการศึกษา การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางสังคมและการพัฒนาตนเอง เป็นต้น

การนำนโยบายด้านผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัติถือเป็นความสำคัญของภาคีเครือข่ายที่ต้องผนึกกำลังทั้งภาคประชาชน ภาคราชการ ภาคการศึกษา รวมถึงภาคเอกชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้สูงอายุมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินงานพัฒนาในด้านต่าง ๆ และแต่ละฝ่ายในสังคมล้วนได้รับประโยชน์ร่วมกัน เป็นการขับเคลื่อนมาตรการสังคมผู้สูงอายุ ระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ ดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติ ยุทธศาสตร์กรมกิจการผู้สูงอายุ ยุทธศาสตร์กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์ แผนพัฒนาเศรษฐกิจฯ แผนผู้สูงอายุแห่งชาติ และนโยบายประชารัฐเพื่อสังคมชาติ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องบูรณาการงานเกี่ยวกับผู้สูงอายุในระดับพื้นที่ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและเป็นรูปธรรม ภายใต้นโยบายและการดำเนินงานร่วมกัน ซึ่งนำไปสู่คำกล่าวที่ว่า ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม โดยผู้สูงอายุต้องมีความสุขดีทั้งกายและจิต ครอบครัวอบอุ่นมีสังคมที่ดี มีหลักประกันที่มั่นคง ได้รับสวัสดิการและบริการที่เหมาะสม สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งมีการพัฒนาระบบสวัสดิการและบริการสามารถรองรับผู้สูงอายุให้สามารถดำรงอยู่กับครอบครัวและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ ได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ตลอดจนนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการขับเคลื่อนนโยบายเพื่อรองรับกับสังคมสูงวัยก่อให้เกิดการบูรณาการหลักสัปปุริสธรรม 7 ช่วยเหลือบุคคลหรือหน่วยงานรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองสามารถปฏิบัติงานอย่างมีหลักการและมีแนวทางในการดำเนินงานตามกฎหมายระเบียบอย่างถูกต้อง ทำให้เกิดผลหรือบรรลุผลสำเร็จของงานนั้น ๆ อันส่งผลต่อคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ

สถานการณ์ผู้สูงอายุ

ภาวะสังคมสูงวัยทั่วโลก แม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศกำลังพัฒนาต้องก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยแบบสมบูรณ์ (Aged Society) ซึ่งประเทศแถบเอเชีย ได้แก่ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ รวมทั้งประเทศไทยเราด้วยที่ต้องเผชิญกับสังคมผู้สูงเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ภาครัฐจึงต้องหาวิธีจัดการหรือกำหนดแนวทางหรือนโยบายที่สามารถรองรับและดูแลประชากรสูงอายุในประเทศให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี สำหรับการจัดสวัสดิการผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น ได้เริ่มมีระบบประกันสังคมที่ครอบคลุมถึงการประกันสุขภาพ เงิน

บำนาญ เงินช่วยเหลือตกงานอุบัติเหตุและการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุตั้งแต่ปีพ.ศ. 2504 จนเมื่อปีพ.ศ. 2543 ที่รัฐบาลตระหนักว่าสังคมญี่ปุ่นเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างแท้จริง จึงมีกฎหมายประกันสังคมผู้สูงอายุที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปที่จะได้รับการดูแลโดยไม่คำนึงถึงสาเหตุ และในปัจจุบันระบบการดูแลผู้สูงอายุในญี่ปุ่น มีการบริการด้านการประกันสังคม ประกอบด้วย (1) การประกันสุขภาพ (Health Insurance) (2) การประกันบำนาญ (Pension Insurance) (3) การประกันอุบัติเหตุจากการทำงาน (Occupational Accident Compensation Insurance) (4) การประกันการจ้างงาน (Employment Insurance) และ (5) การประกันการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (Long-Term Care Insurance) Term Care Insurance) ซึ่งมีจุดมุ่งหมาย 4 ประการ คือ (1) เพื่อส่งเสริมให้ผู้ใช้บริการมีอิสระในการเลือกบริการการดูแลตามที่ต้องการ (2) เพื่อปรับบริการการสังคมและการบริการทางการแพทย์ให้อยู่ในระบบเดียวกัน (3) เพื่อส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้บริการซึ่งจะช่วยยกระดับคุณภาพให้บริการผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพมากขึ้น และ(4) เพื่อปฏิรูปโครงสร้างความมั่นคงทางสังคม (สำนักงานส่งเสริมการค้าต่างประเทศ ณ ประเทศญี่ปุ่น, 2019)

ส่วนประเทศเกาหลีใต้ได้เผชิญกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ที่เข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุรวดเร็วที่สุดในโลก โดยใช้เวลาเพียง 18 ปี ที่ก้าวย่างเข้าสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุและจะเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ (Super Aging Society) ปัญหาสำคัญที่ประเทศเกาหลีใต้ประสบด้านผู้สูงอายุ คือ ผู้สูงวัยยังมีความยากจนในหมู่ผู้สูงวัยสูงที่สุดในกลุ่มประเทศอุตสาหกรรม พบว่ามีมากกว่า 50% ของจำนวนผู้สูงอายุในเกาหลีใต้ตกอยู่ในสภาวะความยากจนและไม่ได้รับสวัสดิการที่เพียงพอ แต่รัฐบาลเกาหลีใต้พยายามหาแนวทางแก้ไข โดยการเสริมมาตรการช่วยเหลือด้านการเงินและมาตรการต่าง ๆ แต่ก็ยังไม่มียุทธวิธี กลับมี หน่วยงานเอกชน ที่ได้จับมือกับภาครัฐ ชุมชนร่วมกันจัดตั้ง ศูนย์สวัสดิการชุมชน (Welfare Center) เพื่อที่จะช่วยกันแก้ปัญหาและร่วมกันทำงานขับเคลื่อนสังคมเป็นตัวกลางในการเชื่อมประสานระหว่างผู้สูงอายุและชุมชน ซึ่งศูนย์สวัสดิการสังคมในชุมชนจึงเป็นทั้งโรงอาหาร ส่งอาหาร ตรวจสอบสุขภาพ จัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ ฯลฯ และมีเจ้าหน้าที่ที่คอยประสานกับเอกชนหรือร้านค้าในชุมชน ให้บริการเป็นบริการต่าง ๆ เช่น ตัดผม รับประทานอาหารในร้าน คาราโอเกะ เป็นต้น และปัจจุบันมีศูนย์สวัสดิการสังคมในชุมชนมากกว่า 400 แห่ง ถือเป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต การให้บริการด้านสวัสดิการพื้นฐานแก่ผู้สูงอายุในเกาหลีใต้ให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ (กรุงเทพฯธุรกิจ, 2562) สำหรับประเทศสิงคโปร์ ถือเป็นประเทศที่มีความตื่นตัวกับสังคมสูงวัยสูงมาก เนื่องจากมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นทุกปีในขณะที่อัตราการเกิดลดลง รัฐบาลจึงได้เริ่มใช้มาตรการและนโยบาย จัดตั้งกระทรวงการพัฒนาชุมชน เยาวชน และการกีฬา (MCYS)

รวมทั้งได้แต่งตั้งรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ มาเป็นคณะกรรมการด้านผู้สูงอายุโดยตรง และได้วางแนวนโยบาย ประกอบด้วย (1) ส่งเสริมการจ้างงานและเพิ่มความมั่นคงทางการเงิน ด้วยการเพิ่มทักษะและจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงาน ซึ่งภาครัฐจะมีส่วนสำคัญในการวางแผนจัดสรรรายได้และรายจ่ายอย่างสมดุล โดยเฉพาะกองทุน Central Provident Fund (CPF) เพื่อเป็นหลักประกันยามเกษียณ และเป็นการส่งเสริมการออม (2) ให้การดูแลสุขภาพและการดูแลผู้สูงอายุ เน้นให้ผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุสามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพที่มีคุณภาพ (3) ช่วยเหลือผู้สูงอายุในสังคม โดยภาครัฐเป็นผู้วางระบบโครงสร้างพื้นฐานให้สามารถอำนวยความสะดวกต่อผู้สูงอายุ เช่น การออกแบบอาคารสถานที่สาธารณะ และระบบขนส่งมวลชนที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ ตลอดจนการสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม และ (4) การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีอายุยืน โดยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีร่างกายและจิตใจที่แข็งแรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข มีการพัฒนางานด้านบริการ ปรับปรุงนโยบายด้านเงินอุดหนุนแก่อาสาสมัคร และการสนับสนุนการฝึกอบรมด้านการดูแลผู้สูงอายุ ซึ่งนโยบายของรัฐบาลสิงคโปร์ออกแบบมาสำหรับผู้สูงอายุ วางอยู่บนหลักการของระบบประกันสังคม ที่ส่งเสริมการพึ่งตนเอง มีความรับผิดชอบต่อสังคม การพึ่งพาครอบครัว และการอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งนี้รัฐบาลสิงคโปร์ยังได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสังคม เพื่อสร้างระบบที่เน้นให้สมาชิกในครอบครัว ทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดูพ่อแม่ในยามชรา และหากไม่เลี้ยงดู พ่อแม่สามารถฟ้องร้องเรียกค่าเลี้ยงดูจากบุตรได้ รวมถึงการให้ความสำคัญกับองค์กรชุมชนท้องถิ่นเพื่อเป็นกลไกในการดูแลประชาชน (ซัชฎา กำลิ่งแพทย์, 2560)

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีประชากรอายุ 65 ปี หรือแก่กว่ามีจำนวนมากถึงร้อยละ 10 หรือมากกว่า 7 ล้านคน ทั้งนี้ประเทศไทยยังมีส่วนแบ่งของจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในกลุ่มประเทศที่กำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และแปซิฟิก เมื่อก้าวสู่สังคมผู้สูงอายุนั้นจะมาพร้อมกับความเปราะบางทางด้านร่างกาย จิตใจ สภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม ดังนั้น ภาครัฐจึงต้องให้ความสำคัญกับนโยบายที่พร้อมรองรับและดูแลผู้สูงอายุให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยสิ่งที่ภาครัฐต้องเตรียมรองรับ คือ ส่งเสริมแผนการเงิน การออม ส่งเสริมสุขภาพหลังเกษียณ การสร้างความมั่นคงทางรายได้ไม่ให้เสื่อมถอยเพื่อสร้างความเป็นธรรมและเท่าเทียม การจัดสวัสดิการถ้วนหน้า การส่งเสริมอาชีพ การจัดหางานและการสร้างสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม เป็นต้น ทั้งนี้ได้มีหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุในสังคมมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น กรมกิจการผู้สูงอายุก่อตั้งขึ้นในปี 2558 เพื่อดูแลเรื่องสังคมผู้สูงอายุโดยเฉพาะมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เพื่อช่วยเหลือ และรองรับสังคมผู้สูงอายุของไทย มีแนวทางการขยายอายุการทำงาน ตามแผนการกำหนดเป้าหมายให้ข้าราชการ พนักงาน

รัฐวิสาหกิจ และเจ้าหน้าที่ของรัฐเกษียณอายุราชการที่ 63 ปี ในปี 2567 กระทรวงแรงงาน ได้จัดทำแนวปฏิบัติสำหรับสถานประกอบการที่จ้างงานผู้สูงอายุ 60 ปีขึ้นไป จะต้องให้ ค่าตอบแทนขั้นต่ำ 45 บาทต่อชั่วโมง ระยะเวลาการทำงานต่อวันไม่เกิน 7 ชั่วโมงต่อวัน และลักษณะงานต้องปลอดภัย ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพผู้สูงอายุ สถานประกอบการที่มี ค่าใช้จ่ายจ้างงานผู้ที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะได้รับสิทธิประโยชน์ทางภาษี และบริษัทเอกชนที่ มีนโยบายจ้างงานผู้สูงอายุจะต้องปรับเปลี่ยนลักษณะงาน และระยะเวลาการทำงานให้ เหมาะสม มูลนิธิพัฒนางานผู้สูงอายุถูกก่อตั้งขึ้นโดยความร่วมมือจากหลายองค์กร เพื่อให้ ความรู้ และช่วยเหลือผู้สูงอายุ โดยเฉพาะการส่งเสริมความมั่นคงทางรายได้ และการ พัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ เป็นต้น หลายหน่วยงานเอกชนมีนโยบายรับผู้สูงอายุเข้าทำงาน เพื่อช่วยแก้การขาดแคลนแรงงานจากปัญหาจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น (สำนักงานกองทุน สนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2564)ตลอดจนมีการถ่ายโอนอำนาจให้องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น มีอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะเพื่อประชาชนในท้องถิ่นของ ตนเอง มีจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อ ส่งเสริมอาชีพ การสังคมสงเคราะห์ การพัฒนาคุณภาพ ชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส การนันทนาการ การส่งเสริมกีฬา พัฒนาด้าน การศึกษาทั้งในและนอกระบบ รวมถึงการบริการสาธารณสุข และถือเป็นการส่งเสริมให้ บุคคลเตรียมตัวก้าวสู่วัยผู้สูงอายุที่ต้องเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต ต้องดูแลสุขภาพของตนเอง ให้ สามารถพึ่งพาตนเองและอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้

มาตรการขับเคลื่อนนโยบายผู้สูงอายุ

การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุ ถือเป็นการสร้างหลักประกันและสร้าง ความมั่นคงในการดำรงชีวิตก่อนเข้าสู่วัยสูงอายุในอนาคต ซึ่งมีความสัมพันธ์ด้านสุขภาพ ภาย จิตใจ เศรษฐกิจ และสังคม แนวทางได้กำหนดไว้ในแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 -2564) มีเป้าหมายที่ต้องการสร้างจิตสำนึกให้กับคนในสังคมได้ตระหนักถึง ความสำคัญของผู้สูงอายุและความสำคัญของการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเป็นผู้สูงอายุที่ มีคุณภาพและเพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรี สามารถพึ่งตนเองได้ รวมถึงมีหลักประกันในชีวิตที่มั่นคงเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ ดังที่กล่าวไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 1 ที่ ต้องการให้ประชากรได้มีการเตรียมความพร้อมเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณภาพ และกำหนดไว้ใน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพ.ศ. 2550 มาตรา 53 ว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินหกสิบปี บริบูรณ์และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับสวัสดิการสิ่งอำนวยความสะดวก อันเป็นสาธารณะอย่างสมศักดิ์ศรีและความช่วยเหลือที่เหมาะสมจากรัฐ และ พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 มาตรา 11 ให้ผู้สูงอายุได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริม และ สนับสนุนในด้านบริการทางการแพทย์ สาธารณสุข การศึกษา ที่อยู่อาศัย อาหาร

เครื่องนุ่งห่ม การศาสนา ข้อมูลข่าวสาร การประกอบอาชีพ การพัฒนาตนเอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม การเดินทางอย่างปลอดภัย การช่วยเหลือด้านค่าโดยสาร การยกเว้นค่าเช่าชมสถานที่ของรัฐ การช่วยเหลือจากการถูกทารุณกรรม การสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ และการสงเคราะห์จัดการศพตามประเพณี กล่าวได้ว่าตามกฎหมายนั้นผู้สูงอายุจะต้องได้รับการคุ้มครอง ส่งเสริมและสนับสนุนในด้านต่าง ๆ อย่างเต็มที่ (ปารณีย์ เบญจพฤษชาติ, 2564)

ความเชื่อมโยงการนำนโยบายผู้สูงอายุไปสู่การปฏิบัตินั้น รัฐบาลมีการกำหนดนโยบายผู้สูงอายุโดยปรากฏมาตรการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (2560-2564) พระราชบัญญัติผู้สูงอายุแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ.2545-2564) จากนั้นจึงมอบให้กระทรวงที่เกี่ยวข้องปฏิบัติหน้าที่ที่แปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติ โดยถ่ายโอนอำนาจหน้าที่และภารกิจ หรือบูรณาการงานร่วมกับกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมกิจการผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักของประเทศที่รับผิดชอบคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ จึงได้รับมอบหมายแปลงนโยบายผู้สูงอายุระดับชาติให้เป็นแผนระดับกระทรวง โดยหลักการแล้วการแปลงนโยบายเป็นแผนงานต้องมีความเชื่อมโยงกับนโยบายระดับชาติและในการแปลงนโยบายขั้นต้นนั้น ต้องดำเนินการกำหนดแผนงาน เป้าหมาย ระยะสั้นระยะยาว มาตรการ โครงการกิจกรรมและตัวชี้วัดเพื่อกำกับติดตามการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ อาจทำได้โดยส่งเสริมการเรียนรู้ผู้สูงอายุในชุมชน การพัฒนาศักยภาพองค์กรเครือข่ายขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุ การเสริมพลังภูมิปัญญาผู้สูงอายุ พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน และการสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ ส่งมอบแผนระดับกระทรวงไปยังส่วนภูมิภาคได้แก่ สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปดำเนินการจัดทำแผนงานนำไปขับเคลื่อนโครงการและกิจกรรมในพื้นที่ต่อไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถแปลงแผนงานระดับกระทรวงนำไปสู่การปฏิบัติให้สอดคล้องกับวิถีปฏิบัติหรือยุทธศาสตร์ขององค์กร อาจดำเนินการโดยผ่านโครงการหรือกิจกรรมสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมผู้สูงอายุ อาทิ

(1) การขับเคลื่อนกิจกรรมผ่านโรงเรียนผู้สูงอายุ ซึ่งมีผู้สูงอายุเป็นผู้ขับเคลื่อนงานเอง หลักสูตรการเรียนการสอนได้รับความร่วมมือจากกลุ่มข้าราชการเกษียณบำนาญที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญมาช่วยออกแบบหลักสูตร และสอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ เน้นการพัฒนาศักยภาพ แนวทางป้องกันความเสี่ยงต่อการเกิดโรค การดูแลสุขภาพกายและใจอย่างถูกวิธี ส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดสังคมผู้สูงอายุที่มีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่แข็งแรง

(2) พัฒนาศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิตและส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุ เป็นแหล่งเรียนรู้การฝึกอาชีพ กีฬา นันทนาการ งานบุญประเพณี และการพัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการให้บริการและวางแผนการดำเนินงาน

(3) การส่งเสริมการถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน และการอุทิศตนเป็นจิตอาสา รวมทั้งการพัฒนาภูมิปัญญาผู้สูงอายุสู่ผลิตภัณฑ์ชุมชน เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากิจกรรมหรือโครงการที่กล่าวมานั้น ถือการเตรียมความพร้อมสำหรับบุคคลที่กำลังเข้าสู่วัยสูงอายุ ให้พร้อมยอมรับกับการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคม

สำหรับประชากรสูงอายุที่มีเพิ่มมากขึ้น ก่อให้เกิดความสมดุลของจำนวนประชากรในช่วงวัยต่าง ๆ ลดลง กล่าวคือ ประชากรในวัยทำงานมีจำนวนลดลง แต่มีการรับผิตชอบประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเตรียมการเพื่อรองรับผู้สูงอายุใน 5 ประเด็นหลัก (กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ, 2562) คือ

(1) การสร้างหลักประกันด้านรายได้เพื่อวัยผู้สูงอายุ ด้วยการส่งเสริมระบบการออม

(2) การส่งเสริมและขยายโอกาสในการทำงานของผู้สูงอายุ โดยการนำความสามารถและประสบการณ์ของผู้สูงอายุมาเป็นส่วนหนึ่งของด้านวิชาการ จิตอาสา และการถ่ายทอดภูมิปัญญา

(3) การสร้างและพัฒนาระบบการดูแลผู้สูงอายุระยะยาว โดยมุ่งเน้นการพัฒนากลไกในระดับนโยบายและระบบปฏิบัติทั้งในเขตเมืองและท้องถิ่น การดูแลผู้สูงอายุในชุมชน การดูแลฟื้นฟูสุขภาพผู้สูงอายุที่มีข้อจำกัดด้านการเคลื่อนไหว โดยการขยายการฝึกอบรบบุคลากรเพื่อให้มีความรู้และทักษะในการดูแลผู้สูงอายุ

(4) การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมปลอดภัยในสาธารณะโดยการสร้างความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักต่อสาธารณชนและหน่วยงาน ในการจัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยให้สามารถใช้ประโยชน์ร่วมกันได้

(5) การเสริมสร้างขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลทุกด้าน โดยการส่งเสริมความสามารถของบุคลากรเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน การสนับสนุนทรัพยากร การให้ความรู้ฝึกอบรบ ด้านการการดูแลผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุให้บุคลากรในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขณะเดียวกัน รัฐบาลได้จัดทำแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2545 – 2564) ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2552 โดยมีวิสัยทัศน์ “ผู้สูงอายุเป็นหลักชัยของสังคม” มี 5 ยุทธศาสตร์หลัก คือ

ยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านการเตรียมความพร้อมของประชากรเพื่อวัยสูงอายุที่มีคุณค่า ครอบคลุมหลักประกันด้านรายได้ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และปลูกจิตสำนึกให้คนในสังคมใน ตระหนักถึงคุณค่าและศักดิ์ศรีของผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุ ด้วยการส่งเสริมสุขภาพ การ รวมกลุ่มและสร้างความเข้มแข็งขององค์กร ผู้สูงอายุทำงานและหารายได้ การสนับสนุนสื่อ ให้มีรายการเพื่อผู้สูงอายุ การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม

ยุทธศาสตร์ที่ 3 ด้านระบบคุ้มครองทางสังคมสำหรับผู้สูงอายุ การคุ้มครองรายได้ หลักประกันสุขภาพ ด้านครอบครัวผู้สูงอายุ ระบบบริการและเครือข่ายเกื้อหนุน

ยุทธศาสตร์ที่ 4 การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการ ระดับชาติและพัฒนาบุคลากร ด้านผู้สูงอายุประกอบด้วย การดูแลผู้สูงอายุ การบริหารจัดการเพื่อพัฒนางานด้านผู้สูงอายุอย่างบูรณาการระดับชาติ และการส่งเสริมสนับสนุน พัฒนาศักยภาพด้านผู้สูงอายุ

ยุทธศาสตร์ที่ 5 การประมวลพัฒนาและเผยแพร่องค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุและการ ติดตามประเมินผลการดำเนินงานตามแผนผู้สูงอายุแห่งชาติ ครอบคลุมการส่งเสริมการวิจัย การพัฒนาองค์ความรู้ด้านผู้สูงอายุ สำหรับการกำหนดนโยบายเพื่อประโยชน์ของผู้สูงอายุ การประเมินผลงานอย่างต่อเนื่อง และการพัฒนาระบบข้อมูลให้ถูกต้องทันสมัยต่อการ สืบค้น (เพ็ญณี (กันตะวงษ์) นนรช และณรงค์ เกียรติคุณวงศ์., 2562)

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรผู้สูงอายุที่เกิดขึ้นนั้น ส่งผลให้ ภาครัฐต้องเร่งดำเนินการจัดทำมาตรการและแผนการขับเคลื่อนเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ทำให้ประเทศมีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการกำหนดนโยบาย ไปด้วย และจะเห็นได้ว่าการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าวัยสูงอายุ เป็นจุดเริ่มต้นเพื่อสร้าง ระบบคุ้มครองและสวัสดิการให้กับผู้สูงอายุ ส่งเสริมการสร้างรายได้ สนับสนุนการออม ระยะยาว การพัฒนาระบบบริการสาธารณสุข การส่งต่อสิ่งอำนวยความสะดวกที่ทันสมัย การ สร้างทัศนคติเชิงบวกต่อผู้สูงอายุ ตลอดจนการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีที่เอื้อต่อการ ดำรงชีวิตของผู้สูงอายุ

แนวคิดเชิงพุทธกับการประยุกต์กำหนดนโยบายผู้สูงอายุ

เมื่อประเทศก้าวสู่สังคมสูงอายุ ทำให้ส่งผลกระทบต่อองค์รวมทางเศรษฐกิจ สังคม รวมไปถึงระบบโครงสร้างต่าง ๆ ภาครัฐจำเป็นต้องมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับให้ ความช่วยเหลือ ส่งเสริม รักษา ฟื้นฟู ดูแล รวมไปถึงการเสริมสร้างหลักประกันด้านความ เป็นอยู่ของประชากร ซึ่งเป็นความท้าทายในการดำเนินงานของภาครัฐ ที่ต้องกำหนด นโยบายนำไปสู่การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมเชื่อมโยงด้านสุขภาพ

พัฒนาระบบสาธารณสุข การออมเพื่อวัยเกษียณ ปรับสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัย บริการขนส่งสาธารณะ การนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ทันสมัยเข้ามาอำนวยความสะดวกในการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับการดูแลด้านคุณภาพชีวิตอย่างครอบคลุม ได้รับความเสมอภาคเท่าเทียม และลดความเหลื่อมล้ำด้านสิทธิประโยชน์ที่พึงจะได้รับ ประกอบการนำหลักธรรมมาประยุกต์ในการวางนโยบายผู้สูงอายุ อันช่วยเสริมสร้างแนวทางการดำเนินงานให้ได้ผลสัมฤทธิ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึง หลักธรรมที่สามารถส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงาน ดังที่ค้นคว้าจากพุทธธรรมในพระไตรปิฎก คัมภีร์สุดตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปัจจกนิบาต (ภาษาไทย) เล่ม 22 ข้อ 131 หน้า 166 (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2549) ประกอบด้วย หลักธรรม 7 ข้อ คือ

1) อัมมัญญาตา (ความรู้จักกรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการรู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล) กล่าวถึง การสำรวจปัญหา ความต้องการโครงสร้างพื้นฐานและสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุ เพื่อให้ได้ข้อมูล ซึ่งจะนำมากำหนดหลักการ (เหตุ) ที่มีความเกี่ยวข้องในการดำเนินงานผู้สูงอายุ ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย กำหนดโครงการ และกำหนดแผนปฏิบัติงานที่นำไปสู่การปฏิบัติได้จริง

2) อัตถัญญาตา (ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมายหรือรู้จักผล คือ รู้ความหมายรู้ความมุ่งหมายรู้ประโยชน์ที่ประสงค์ รู้จักผลที่จะเกิดขึ้นสืบเนื่องจากการกระทำหรือความเป็นไปตามหลัก) กล่าวคือ ประโยชน์ที่ผู้สูงอายุได้รับจากการน่านโยบายหรือมาตรการด้านผู้สูงอายุไปปฏิบัติ ไม่ว่าจะเป็นเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุที่ลงทะเบียนจะได้รับเบี้ยยังชีพทุกเดือน ตามขั้นบันไดช่วงอายุ นอกจากนี้ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป จะยังได้รับสิทธิประโยชน์การรักษาพยาบาลพยาบาลสิทธิบัตรทอง การสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ทั้งนี้ส่งเสริมการเพิ่มทักษะและการจัดหางานให้เหมาะสมกับแรงงานผู้สูงวัย ซึ่งจะช่วยเพิ่มความสามารถในการหารายได้ ตลอดจนเป็นการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์

3) อัตตัญญาตา (ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลัง ความรู้ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม เป็นต้น บัดนี้ เท่าไร อย่างไร แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป) กล่าวคือ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับงานผู้สูงอายุ มีการแก้ไขปรับปรุงแนวทางการปฏิบัติงานให้สอดคล้อง พัฒนาระบบฐานข้อมูลผู้สูงอายุ เนื่องจากข้อมูลเหล่านั้นสามารถเชื่อมโยงกับหน่วยอื่นเพื่อนำมาการบริหารจัดการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุได้อย่างครบถ้วน ตลอดจนมีการปรับปรุงหรือพัฒนางานที่มีอยู่ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของผู้สูงอายุ

4) มัตตัญญาตา (ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี เช่น ภิกษุรู้จักประมาณในการรับและบริโภคปัจจัยสี่ คฤหัสถ์รู้จักประมาณในการใช้จ่ายโภคทรัพย์) กล่าวคือ การ

ปฏิบัติงานของหน่วยงาน มีการพิจารณาถึงความเหมาะสมในการจัดสรรงบประมาณ การเข้าถึงบริบทพื้นที่ สภาพแวดล้อมความเป็นอยู่ ตลอดจนดำเนินการตามกฎระเบียบที่ถูกต้อง การไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งการให้ความช่วยเหลืออย่างเสมอภาคเท่าเทียม

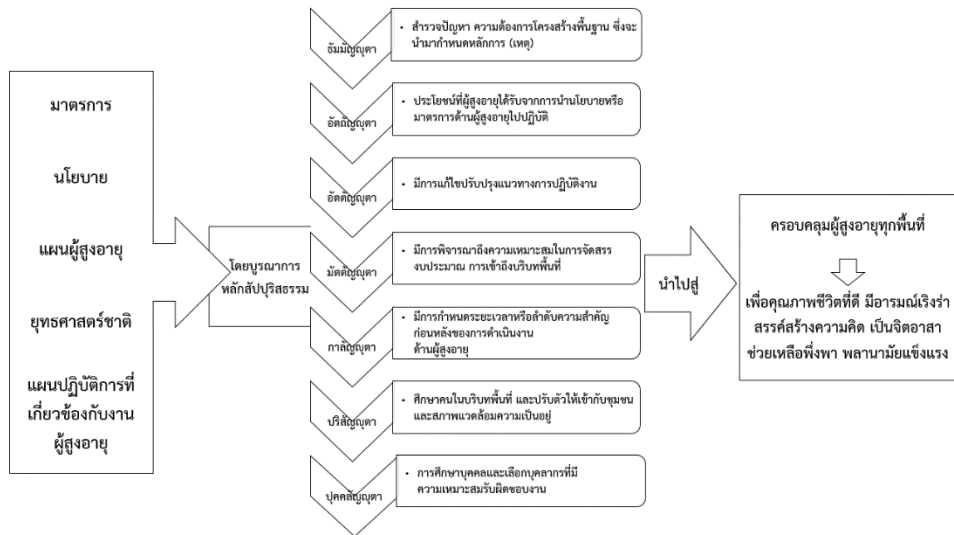
5) กาลัญญูตา (ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม และระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการประกอบกิจ กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น) กล่าวคือ ในการดำเนินงานตามนโยบาย ทุกหน่วยงานต้องมีการกำหนดระยะเวลาหรือลำดับความสำคัญก่อนหลังของการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุ เช่น การลงระบบสารสนเทศการจัดการฐานข้อมูลเบื้อยั้งชีพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือระบบสารสนเทศการจัดการฐานข้อมูลของกรมบัญชีกลาง ต้องดำเนินการให้แล้วเสร็จไม่เกิน 15 วัน และข้อมูลที่จัดเก็บลงระบบต้องมีความถูกต้องและครบถ้วน

6) ปริสัญญูตา (ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจริยาที่จะประพฤติต่อชุมชนนั้น ๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจริยาอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น) กล่าวคือ ในการเข้าถึงชุมชนหรือพื้นที่ หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรศึกษาคนในบริบทพื้นที่ และปรับตัวให้เข้ากับชุมชน ทั้งในด้านสภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ ระเบียบวินัย ขนบธรรมเนียมประเพณี เพื่อนำมาปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมกับพื้นที่นั้น ๆ

7) บุคคลัญญูตา หรือ บุคคลโปรปรัชญูตา (ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่าโดยอธยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม เป็นต้น ใคร ๆ ยิ่งหรือหย่อนอย่างไร และรู้ที่จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้น ๆ ด้วยดี ว่าควรจะคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น) กล่าวคือ การดำเนินงานตามนโยบายผู้สูงอายุ ภาครัฐควรศึกษาบุคคลที่กำลังเข้าช่วงวัยสูงอายุ ในการเข้าถึงที่ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเตรียมตัวเพื่อรองรับเข้าสู่วัยผู้สูงอายุ ตลอดจนการเลือกบุคลากรที่มีความเหมาะสมรับผิดชอบงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่

องค์ความรู้ใหม่

บริบทของสังคมในประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงวัย ฉะนั้นแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้ผู้สูงวัยมีคุณภาพชีวิตที่ดีหลังจากวัยเกษียณ ภาครัฐควรกำหนดมาตรการหรือนโยบายเพื่อกำหนดเป็นกรอบการทำงานด้านผู้สูงอายุให้มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์และแผนผู้สูงวัย เพื่อเตรียมตัวให้พร้อมที่จะเข้าสู่สังคมผู้สูงวัยอย่างมีความสุข ซึ่งครอบคลุมสุขภาวะทุกด้าน ทั้งนี้ การวางนโยบายผู้สูงวัยสามารถประยุกต์หลักสัปปริสธรรม ซึ่งเป็นหลักธรรมอันช่วยเสริมสร้างกระบวนการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิผลและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงวัยที่ดี

ภาพที่ 1 แสดงการประยุกต์หลักสี่ปรัสรรรมในการวางนโยบายผู้สูงอายุ

สรุป

แนวโน้มจำนวนและสัดส่วนของประชากรสูงอายุที่เพิ่มขึ้น เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร นำมาซึ่งปัญหาและความท้าทายทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งภาครัฐต้องเตรียมพร้อมเพื่อรับมือกับสังคมผู้สูงอายุ โดยกำหนดมาตรการส่งเสริมสร้างงานหลังวัยเกษียณ เพื่อสร้างโอกาสให้กับผู้สูงอายุกลุ่มที่ต้องการมีงานทำต่อเนื่อง รวมทั้งการจัดสรรงบประมาณไปยังซีพีผู้สูงอายุ พัฒนาระบบสาธารณสุข คุ่มครองค่ารักษาพยาบาลสำหรับผู้สูงอายุ นอกจากนี้ ภาครัฐสามารถเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนดำเนินงานได้ เช่น การจัดตั้งกองทุนวันละบาท หรือการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี รวมถึงการปรับสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย และทำยสุดถึงแม้จะยับยั้งการเป็นสังคมผู้สูงอายุในอัตราที่เพิ่มมากขึ้นไม่ได้ แต่ภาครัฐก็สามารถกำหนดแนวทางที่รองรับผู้สูงอายุทั้งในเมืองและชนบทให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ รวมทั้งผู้สูงอายุทุกพื้นที่ที่จะได้รับสิทธิประโยชน์บนพื้นฐานความเท่าเทียมและเสมอภาคตามนโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุอย่างครอบคลุม

เอกสารอ้างอิง

- กรมกิจการผู้สูงอายุ กองส่งเสริมศักยภาพผู้สูงอายุ. (2562). *เด็กรู้เตรียมพร้อมก่อนสูงวัย*. กรุงเทพฯ: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน).
- กรุงเทพมหานคร. (2562). *กะเทาะโมเดลสูงวัยแดนกิมจิสู่นโยบายผู้สูงอายุไทย*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/advertorials/health>.
- จุฑารัตน์ แสงทอง. (2560). สังคมผู้สูงอายุ (อย่างสมบูรณ์): ภาวะสูงวัยอย่างมีคุณภาพ. *วารสารรัฐสมิแล*, 38(1), 5-28.
- ปารณีย์ เบญจพฤกษชาติ. (2564). *การนำนโยบายเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุไปปฏิบัติ กรณีศึกษา ไลน์กลุ่มชมรมผู้สูงอายุ เทศบาลตำบลบางเมือง จังหวัดสมุทรปราการ (การค้นคว้าอิสระ รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เพ็ญณี (กันตะวงษ์) แนนรท และณรงค์ เกียรติคุณวงศ์. (2562). *การดูแลผู้สูงอายุบุทเรียนจากเมืองโกเบ*. ขอนแก่น: พิมพ์ถูกขอนแก่น.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธธรรม : ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- ชัชฎา กำลิ่งแพทย์. (2560). *เรียนรู้นโยบายเพื่อผู้สูงวัยของสิงคโปร์*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/blogs/columnist/117430>
- สำนักงานส่งเสริมการค้าต่างประเทศ ณ ประเทศญี่ปุ่น. (2019). *วิวัฒนาการระบบประกันสังคมผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น*. สืบค้น 10 กรกฎาคม 2565, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/502424/502424.pdf